

A historical map of the Netherlands, showing a complex network of canals, dikes, and polders. A red string is laid out across the map, tracing a path that follows the waterways and connects various points of interest. The map is detailed, with labels for various locations and features.

HISTORIE RISICHT ATLAS

MARTIN BERENDSE & PAUL BROOD

NL

Hoe Nederland
zichzelf bijeen
heeft geraapt

Inhoud

Inleiding – 4

I Steden, bisschoppen en gewesten (tot 1555)

- 1 De delta (voor 57 v. Chr.) – 20
- 2 De Limes (57 v. Chr.–407/476 na Chr.) – 22
- 3 Friezen, Franken en Saksen (circa 400–circa 700) – 24
- 4 De erfenis van Karel de Grote (843) – 26
- 5 De lappendeken van vorstendommen (circa 850–circa 1400) – 28
- 6 Vlaanderen en Zeeland (vanaf 862) – 30
- 7 Utrecht en Luik (vanaf 980) – 34
- 8 Brabant en Limburg (vanaf 1106) – 36
- 9 Holland en West-Friesland (vanaf 1101) – 38
- 10 Gelre, Zutphen, Gulik en Kleef (vanaf 1138) – 42
- 11 Het noorden (vanaf 800) – 44
- 12 Steden in opkomst (vanaf 1058) – 46
- 13 Onder Bourgondisch gezag (1384–1477) – 48
- 14 Breda, de Lek en Oranje (vanaf 1403) – 50
- 15 De 17 Nederlanden verenigd (1534–1559) – 52

II Opstand (1568–1609)

- 16 Het begin van de opstand (1568–1572) – 58
- 17 Haarlem, Alkmaar en Leiden (1573–1574) – 60
- 18 Unie van Dordrecht (1575) – 62
- 19 Pacificatie van Gent en Unies van Brussel (1576–1577) – 64
- 20 Satisfactie en Alteratie van Amsterdam (1578) – 68
- 21 Unies van Atrecht en Utrecht (1579) – 70
- 22 Op zoek naar een koning (1580–1588) – 72
- 23 Plakkaat van Verlatinge (1581) – 76
- 24 De val van Antwerpen (1585) – 78
- 25 De Staten-Generaal in Den Haag (1588) – 80
- 26 Het turfschip van Breda (1590) – 82
- 26 Schansenkrijg en reductie van Groningen (1592–1594) – 84
- 28 De ‘tuin’ van de republiek gesloten (1595–1597) – 86
- 29 Turnhout, Nieuwpoort en Oostende (1597–1604) – 88
- 30 Twaalfjarig Bestand (1609) – 90

III Republiek (1609–1784)

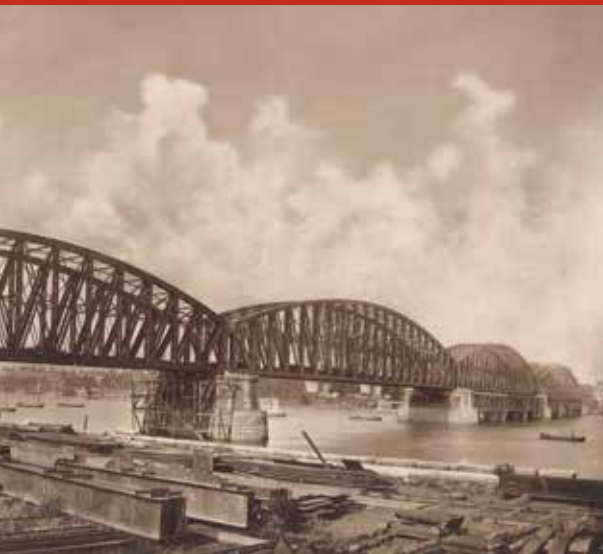
- 31 Beemster, Purmer en Schermer (1608–1635) – 94
- 32 Herovering van Grol (1627) – 96
- 33 De val van Den Bosch (1629) – 98
- 34 Veldtocht langs de Maas (1632) – 102
- 35 De Vlaamse deling (1635–1645) – 104
- 36 Vrede van Munster (1648) – 108
- 37 Partagetraktaat (1661) – 110
- 38 Vrede van Breda (1667) – 112
- 39 Vrede van Nijmegen (1678) – 114
- 40 Vrede van Rijswijk (1697) – 118
- 41 Lingen wordt Pruisisch (1702) – 120
- 42 Vrede van Utrecht (1713) en Barrièretraktaat (1715) – 122
- 43 Verkoop van de vrijsteden aan de Lek (1720 en 1725) – 124
- 44 Vrede van Aken (1748) – 126
- 45 Gelders-Munsters grenstraktaat (1765) – 128

IV Van Republiek naar Koninkrijk (1784–1843)

- 46 Grensverdrag over het Drentse Veen (1784) – 132
- 47 Verdrag van Fontainebleau (1785) – 134
- 48 Pruisen grijpt in (1787) – 136
- 49 De Brabantse Revolutie (1790–1797) – 138
- 50 De Bataafse Republiek (1795–1801) – 140
- 51 Bataafs Gemenebest (1801–1806) – 142
- 52 Koninkrijk Holland (1806–1810) – 144
- 53 Samen in het Franse keizerrijk (1810–1813) – 146
- 54 Een kortstondig vorstendom (1813–1815) – 148
- 55 Het Verenigde Koninkrijk (1815–1830) – 150
- 56 Pruisisch-Nederlandse grenstraktaten (1815–1817) – 152
- 57 Luyksgestel, Bokhoven en Thorn (1817–1818) – 154
- 58 Hannovers-Nederlands grenstraktaat (1824) – 156
- 59 De 18 en de 24 artikelen (1830–1839) – 158
- 60 Verdrag van Maastricht (1843) – 160

V Het moderne Nederland (vanaf 1848)

- 61 De grondwet van Thorbecke (1848) – 164
- 62 De Haarlemmermeerpolder (1855) – 166
- 63 Verdrag van Londen (1867) – 170
- 64 Vestingwet (1874) – 172
- 65 Het Plan Wenmaekers (1876) – 174
- 66 Zuiderzeewet (1891–1918) – 176
- 67 De Belgische ‘Questie’ (1919–1927) – 178
- 68 De Duitse bezetting (1940–1945) – 180
- 69 Zesmogendhedenconferentie (1948–1963) – 182
- 70 Statuut van het Koninkrijk (1954–2010) – 184
- 71 Deltawet (1958) – 186
- 72 Het Eems-Dollard Verdrag (1960) – 188
- 73 Flevoland (1986) – 190
- 74 VN-zeerecht verdrag (1994) – 192
- 75 Nederland na de 21ste eeuw (vanaf 2100) – 194

Jaartallen – 196

Personenoverzicht – 198

Begrippen – 202

Verder lezen – 204

Verantwoording – 206

Colofon – 208

57 v. Chr.–407/476 na Chr.

Belgii Veteris, de Oude Nederlanden, Abraham Ortelius, (1584).

De Limes

De noordgrens van het Romeinse Rijk

In de afgelopen tweeduizend jaar hebben de bewoners van de Delta vijf 'vreemde' overheersers/bezitters gehad: de Duitsers (20ste eeuw), de Fransen (eind 18de/begin 19de eeuw), de Spanjaarden (16de/17de eeuw), de Denen (Noormannen, 8ste/9de eeuw) en de Italianen. Die noemden zich toen 'Romeinen' en bezetten de eerste vier en halve eeuw van onze jaartelling het gebied. Althans het zuidelijke gedeelte, want na verschillende mislukte pogingen om zich ook ten noorden van de Rijn te vestigen, werd de rivier de noordgrens van het Romeinse Rijk. De kaart 'Belgii Veteris' ('De oude Nederlanden') uit 1594 van Abraham Ortelius toont zijn interpretatie van de Romeinse bronnen over die periode. De Rijn vormt een duidelijke grens tussen bezet en niet bezet gebied.

Archeologisch onderzoek toont aan dat er ook ten noorden van de Rijn Romeinse invloeden waren. Dat komt omdat er intensief handelsverkeer tussen het 'vrije' Noorden en het Romeinse gebied was. Keizer Claudius (41-54 n. Chr.) gaf de opdracht de Rijn-grens, die de 'limes' werd genoemd, te versterken. Toch bleef het soms onrustig langs de grens, zoals tijdens de beroemde 'Bataafse Opstand' in 69/70 na Christus.

In de Romeinse tijd is de noordelijke 'uithoek' van het rijk verdeeld in de provincies *Germania Inferior* (Zuid-Nederland, Oostelijk België en het Rijnland tot voorbij Bonn) en *Belgica* (het huidige Vlaanderen en Noord-Frankrijk). De grens tussen beide gebieden loopt van de monding van de Schelde tot de Moezel.

Verder naar het Oosten valt de Romeinse 'limes' samen met de rivier de Donau. Eveneens een beladen grens. Wat de Rijn is voor de delta, is de Donau voor de Balkan.

In 407 trekken de Romeinen zich terug van de Rijn-grens in de delta. Het duurt dan nog bijna drie kwart eeuw voor het rijk van Rome definitief ophoudt te bestaan.

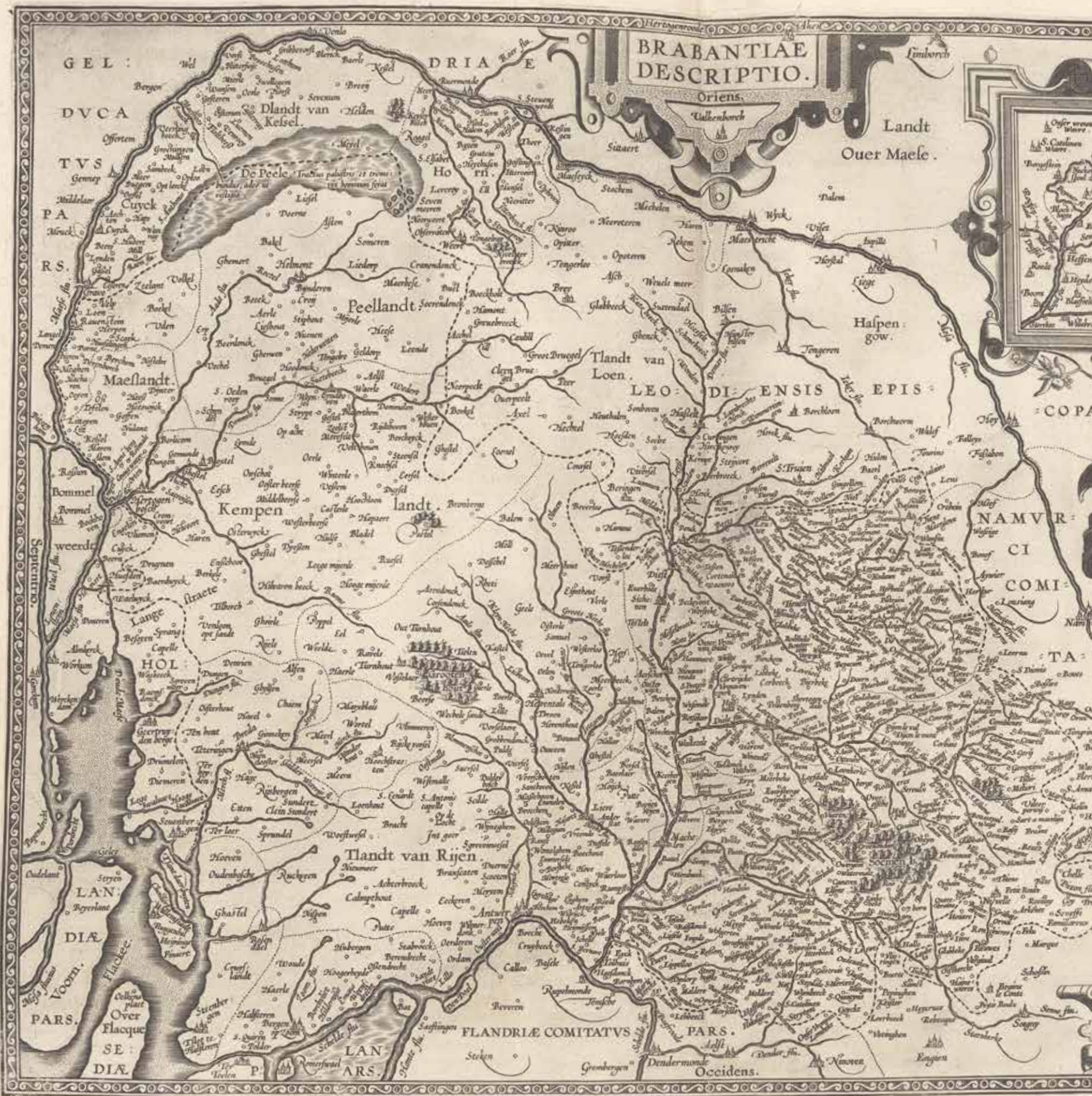

De Romeinse Limes en provincies.

Romeinse mijlpaal bij Valkenburg (replica).

Brabantiae descriptio, Abraham Ortelius, (1570).

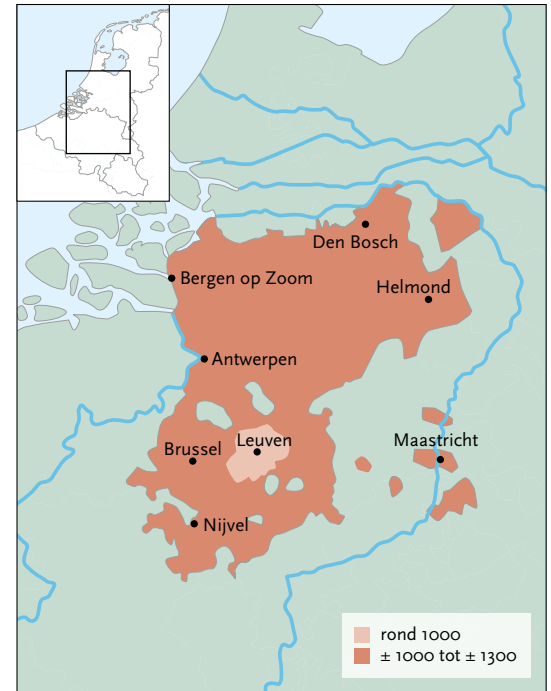
Brabant en Limburg

De uitbouw van Neder-Lotharingen

Met een beetje goede wil zou je de expansiedrift van de graven van Leuven kunnen zien als de ambitie om in onze contreien het Middenrijk van Lotharius te doen herleven. In het jaar 1106 verkrijgt Godfried van Leuven het markgraafschap Antwerpen en de daarmee verbonden titel 'hertog van Neder-Lotharingen'. Na verdere gebiedsuitbreidingen wordt de hoofdstad van Leuven naar Brussel verplaatst. Op de Orteliuskaart uit 1570 (gebaseerd op een oudere kaart van Jacob van Deventer) is het Hertogdom Brabant ruim afgebeeld. Het oosten ligt boven en het noorden links. De noordelijke grens ligt tussen Dordrecht en Breda: Steenberg en Geertruidenberg zijn Hollands. Aan de noordzijde vormen Dlandt van Kessel, de Peel, Horn en het Bisdom Luik de grens. Namen, Henegouwen en Vlaanderen begrenzen het gebied ten zuiden (rechts) en ten westen (onderaan). Rechts van het midden ligt het stadje Limborch (Limburg), net boven het Landt Ouer Maese.

Het kleine graafschap (later hertogdom) Limburg ontstaat rond de burcht Limburg aan de Vesder (thans in België) en krijgt zeggenschap over onder andere Sittard, Heerlen en het land van Rode (Kerkrade, Rolduc). Limburg is sinds de Slag bij Woeringen (1288) verbonden met het hertogdom Brabant. Met die slag komt een eind aan de bestuurlijke invloed van de aartsbisschop van Keulen in de regio. Wat de Guldensporenslag is voor de Vlamingen, is de Slag bij Woeringen voor de Brabanders: een bevestiging van hun zelfbeschikingsrecht. Het verhaal gaat dan ook dat Hertog Jan bij zijn overwinning het bier rijkelijk laat vloeien.

De Brabantse hertogen zien zich al vroeg genoodzaakt om met de steden en landadel afspraken te maken over privileges, belastingheffing, rechtspraak en een vroege vorm van parlementaire medezeggenschap. Deze 'eerste Brabantse grondwet' wordt op 27 september 1312 in het Charter van Kortenberg vastgelegd. Elke nieuwe hertog moet deze afspraken herbevestigen bij hun 'blijde incomste'. Met al die 'blijde incomsten' wordt stap voor stap gebouwd aan een Brabantse constitutie.

Het ontstaan van Brabant vanaf 1106.

Charter van Kortenberg, 1312.

DE
UNIE VAN BRUSSEL

DES JAARS

1577,

NAAR HET OORSPRONKELIJKE
UITGEGEVEN,

DOOR

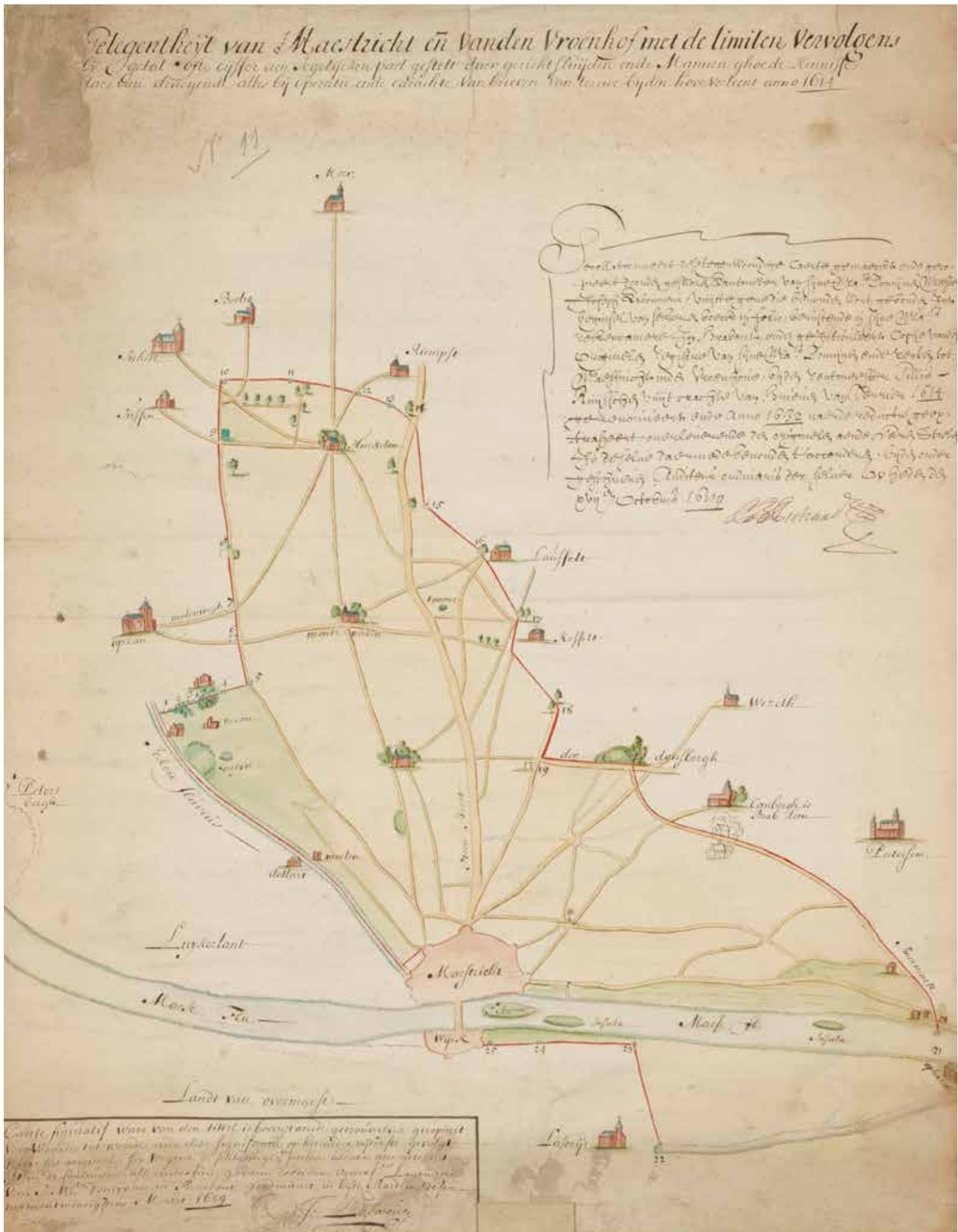
MR. J. C. DE JONGE,

SUBSTITUUT ARCHIVARIUS VAN HET RIJK.

Fuit id unum omnino tempus, quo
de rebus Belgicis bene sperare licuit,
si cum armis et odia ponerentur.
GROTIUS, *An. al.* lib II.

IN 'S GRAVENHAGE, BIJ
DE WEDUWE J. ALLART,
MDCCCXXV.

Titelpagina van *De Unie van Brussel des jaars 1577*, door J.C. de Jonge, Den Haag, 1825. Sinds de aanstelling in 1802 van een archivarius des Rijks in Den Haag werd vooral onderzoek gedaan naar de geschiedbronnen van Noord-Nederland. In het kersverse Verenigde Koninkrijk van 1815 verbaasde De Jonge zich erover dat de Unie van Brussel zo weinig aandacht heeft gekregen in de geschiedschrijving. Hij schrijft: 'Ik heb gemeend de voorstanders van de Nederlandse geschiedenis geen ondiens te zullen bewijzen met de volledige uitgave en verklaring van dit echt Nederlandse staatsstuk.'

Plan van de gelegenheid van Maastricht en de Vroenhof met de limieten van 1614, 1689. Met de verovering van Maastricht gingen alle rechten van de hertog van Brabant (inmiddels koning van Spanje) op het omliggende gebied over op de Staten-Generaal. Daartoe behoorde o.a. het graafschap van de Vroenhof waartoe verschillende dorpen en landerijen behoren die thans in België liggen. Links van Maastricht zien we de aanduidingen Luykerlant (boven de rivier) en Landt van overmaese (onder de rivier).

Veldtocht langs de Maas

De verovering van het tweeherige Maastricht

Door een wonderlijke loop van de geschiedenis is Maastricht eigenlijk pas heel kort (sinds het begin van de 19de eeuw) een 'Limburgse' stad. De stad hoort sinds 1204 tegelijkertijd bij Luik en bij Brabant en is daardoor 'tweeherig'. De situatie is complex. Het grondgebied is verdeeld in allerlei Luikse en Brabantse territoria, terwijl de inwoners of de Brabantse of de Luikse nationaliteit hebben.

Als Brabantse stad staat Maastricht enige tijd aan de kant van de opstand. Parma brengt de stad in 1579 weer onder Spaans gezag. Maastricht is strategisch belangrijk wegens de vaste brug die er over de Maas ligt. Die vormt een verbinding tussen de zuidelijke Nederlanden en het Duitse Rijk.

In 1632 doet zich een kans voor Maastricht te heroveren, dankzij de Spaanse stadhouder van Opper-Gelre, Hendrik graaf Van den Bergh. Hij wordt door de koning verantwoordelijk gehouden voor de val van Den Bosch en loopt zo het Spaanse opperbevel over het leger mis. Uit woede biedt hij de Staatse troepen vrije doorgang aan, waardoor Frederik Hendrik en Ernst Casimir een veldtocht langs de Maas kunnen ondernemen. Ze veroveren in zeer korte tijd Venlo, Sittard, Maaseik en Roermond, waarbij Ernst Casimir sneuvelt. Binnen twee weken bereiken ze Maastricht, dat na een beleg van ongeveer twee en halve maand wordt veroverd en sindsdien Staats is.

Na de verovering blijft de tweeherigheid van Maastricht in stand. De Staten-Generaal nemen de rol van de hertog van Brabant over en gaan Maastricht samen met de bisschop van Luik besturen. Ze laten zich daarbij vertegenwoordigen door zogenaamde 'commissarissen-deciseurs' die, samen met hun Luikse collega's, bijeen komen voor het controleren van de boeken en de belangrijke benoemingen. De situatie blijft ingewikkeld: zowel het katholicisme als het calvinisme worden als staatsgodsdienst beschermd in de tweeherige stad.

De veroveringen in Opper-Gelre gaan al snel weer verloren, zodat de inname van Maastricht en directe omgeving het enige blijvende resultaat is van het verraad van Hendrik van den Bergh en de veldtocht langs de Maas.

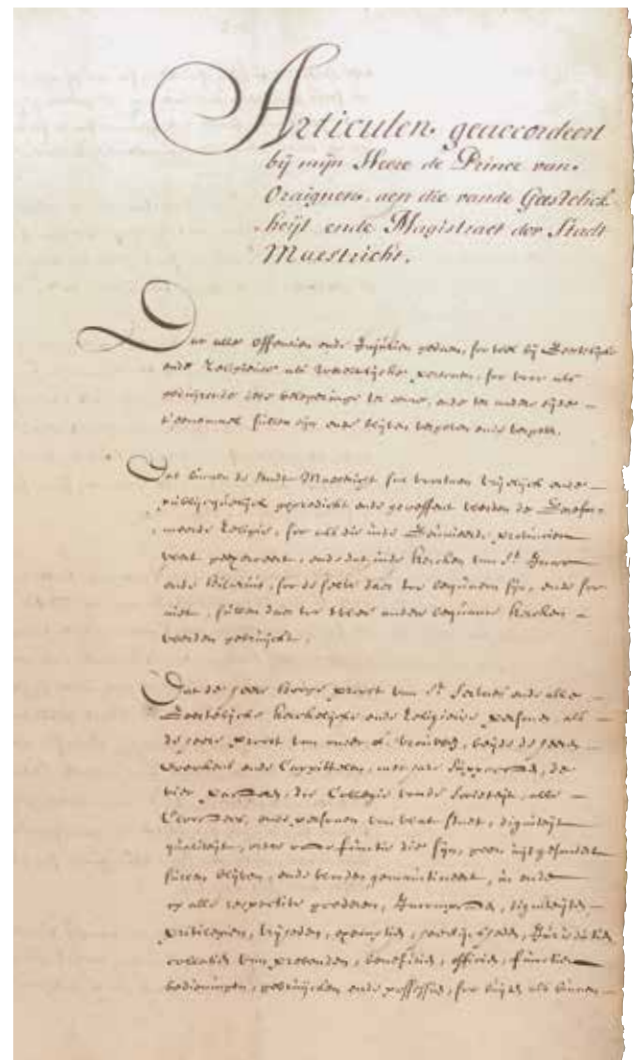

Republiek na de verovering van Maastricht en de landen van Overmaas.

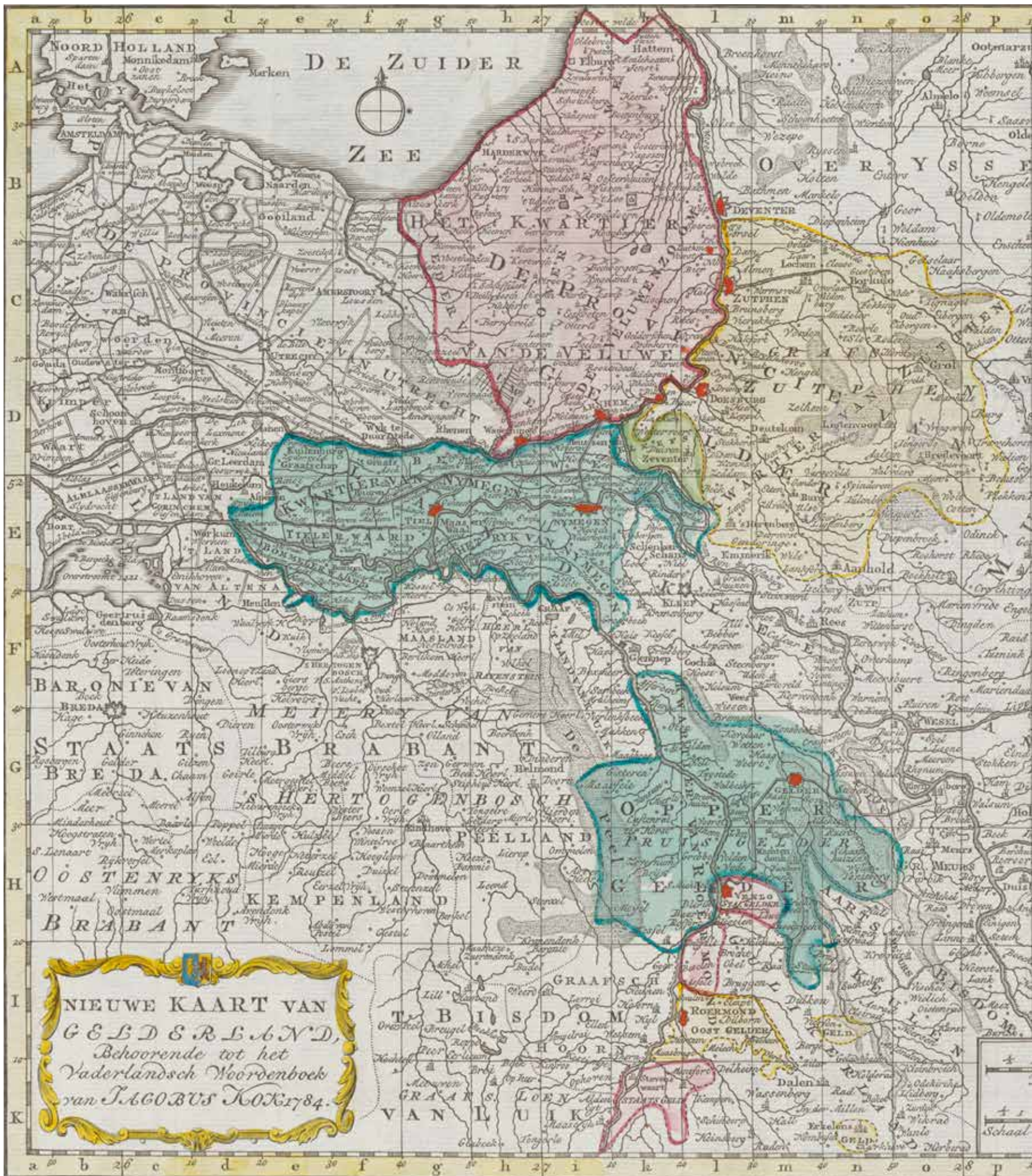

Voorzijde van het stadhuis van Maastricht, getekend door Jan Matthijsz., 1664.

'Articulen', vredesvoorwaarden opgesteld in 1632 door de Staten-Generaal na de verovering van Maastricht. Zowel de Republiek als de Prins-bisschop van Luik hadden nu de macht in de stad.

1713–1715

Nieuwe kaart van Gelderland, behorende tot het Vaderlandsch woordenboek van Jacobus Kok, 1784.

Iets onder het midden is Opper-Gele getekend dat in 1713 gedeeltelijk bij de Republiek wordt gevoegd. Het grootste deel wordt Pruisisch.

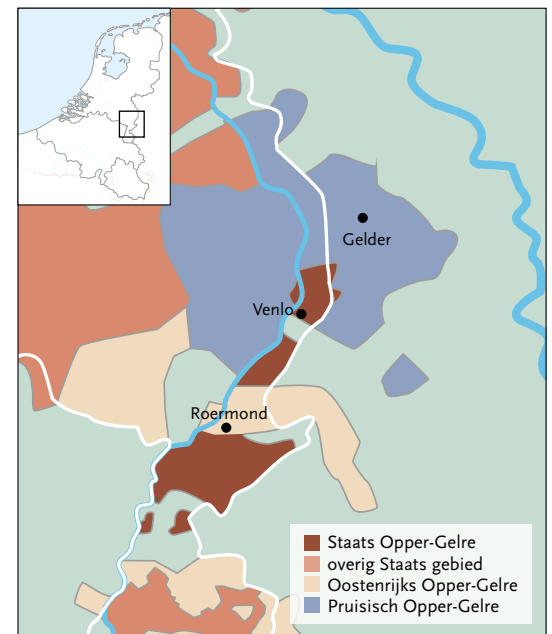
Vrede van Utrecht en Barrièretraktaat

Venlo en omgeving worden Nederlands

Met de dood van de kinderloze Spaanse koning Karel II (1700) ontstaat opnieuw een grote Europese oorlog die bekend staat als de Spaanse Successieoorlog (1702–1713). De Europese mogendheden proberen te voorkomen dat Spanje helemaal toevalt aan de Oostenrijks-Duitse Habsburgers of aan de Franse Zonnekoning. De republiek vecht aan de geallieerde zijde en trekt op met Engeland. Aan het begin van de oorlog worden de Zuidelijke Nederlanden, die voor de zoveelste keer Frans dreigen te worden, bezet. Het wordt voor de republiek een uitputtende oorlog, die veel kost maar relatief weinig oplevert. De verzwakte republiek wordt steeds meer 'de sloep achter het Engelse fregat'.

De Spaanse Successieoorlog eindigt met de Vrede van Utrecht (1713), waar de grote mogendheden de lakens uitdelen. De republiek hoort er niet meer bij. In de woorden van de Franse afgevaardigde: 'Nous traiterons sur vous, chez vous et sans vous' (We zullen over u, bij u en zonder u onderhandelen). Er komt weliswaar een klein-zoon van de Zonnekoning op de Spaanse troon, maar zijn rijk wordt opgedeeld. De Republiek verwerft een deel van Opper-Gelre (het gebied rond Venlo), een ander deel (onder andere het land van Kessel) wordt Pruisisch. De overige Zuidelijke Nederlanden (inclusief Roermond) worden Oostenrijks en het prinsdom Orange gaat (met behoud van de prinsentitel voor de Nassaus) naar Frankrijk. Er mogen weer Staatse garnizoenen in de Zuidelijke (vanaf dat moment 'Oostenrijkse') Nederlanden worden gelegerd.

In het Barrièretraktaat van 1715 worden de barrièresteden (onder andere Doornik, Menen, Namen en Dendermonde) aangewezen en de definitieve afspraken over de vorming van Staats-Opper-Gelre, het vierde generaliteitsland, gemaakt. Naast de stad Venlo omvatte dit Beesel en Belfeld, de vesting Stevensweert, Montfort, Echt, Maasbracht, Roosteren en Nieuwstadt. Andere delen van het Gelderse Overkwartier komen in handen van Pruisen (Kessel, Horst en Venray) of Oostenrijk (Roermond). De Nederlands-Pruisisch-Oostenrijkse verdeling van Opper-Gelre is gedetailleerd weergegeven op de Nieuwe Kaart van Gelderland van Jacobus Kok van 1784.

Verdeling van Opper-Gelre (Vrede van Utrecht, 1713).

Zegels en handtekeningen onder het Verdrag van Utrecht, 1713.

Die Batavische Republik van de bekende Duitse cartograaf Daniel Friedrich Sotzmann, 1804. De kaart gebruikt de constitutionellen Eintheilung van de nieuwe grondwet van het Bataafse Gemenebest van 16/17 oktober 1801. Volgens de nieuwe grondwet wordt elk departement ingedeeld in 'ringen'. Per departement worden de ringen getoond en vermeld. Zo telt Utrecht 5 ringen: Utrecht, Nieuwersluis, Zoersdijk, Zeyst en Montfoort.

Bataafs Gemenebest

Ameland en de gecedeerde landen worden Nederlands

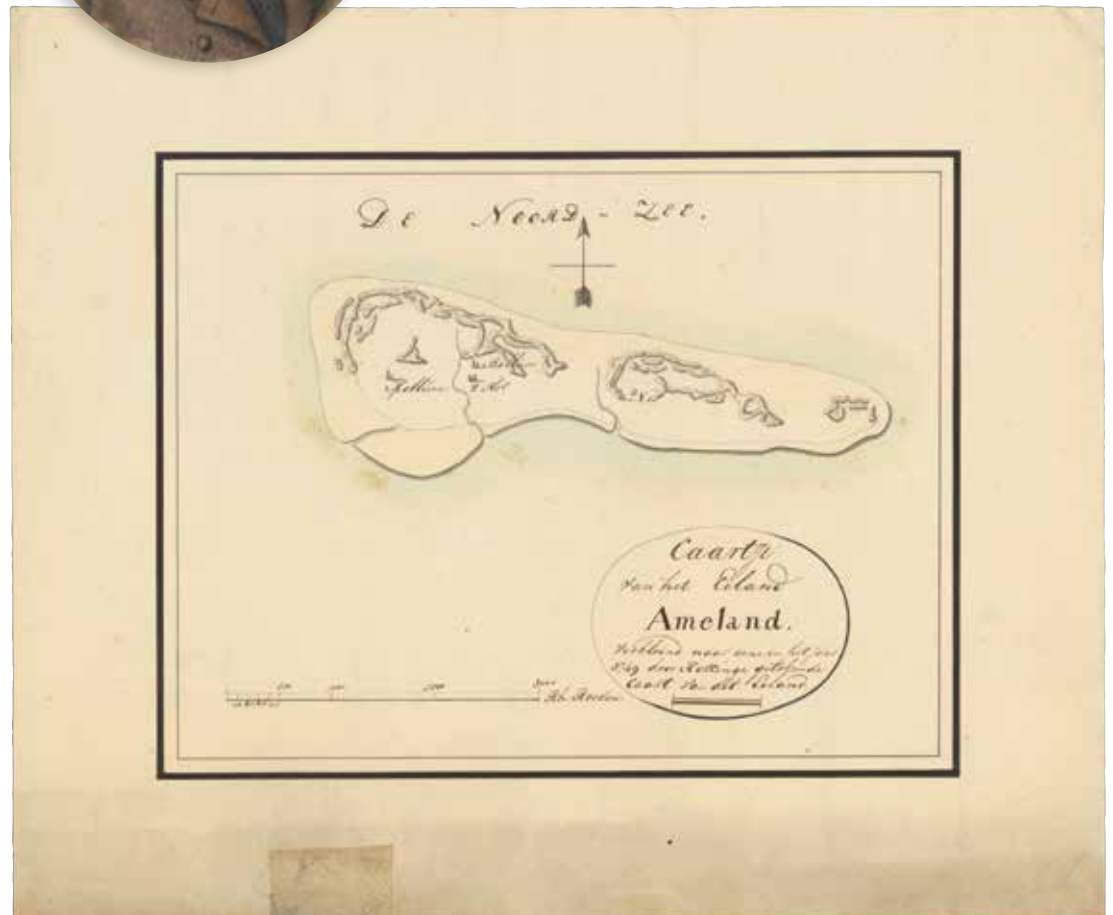
Komt er in 1795 een eind aan alle middeleeuwse gewesten en vrije heerlijkheden van het 'oude regime'? Voor een groot gedeelte, maar sommige ministaatjes blijven nog steeds bestaan. Dat komt omdat ze voor die tijd niet behoorden tot het generaliteitsgebied van de republiek. Ze waren een 'zelfstandig land' in het Duitse Rijk of hoorden bij Pruisen of Luik. Sinds 1795 zijn ze bezet door Frankrijk. Het gaat om het Luikse Bokhoven en Luyksgestel, om het Pruisische Oeffelt, het dorp Huijbergen, het Graafschap Megen, Stad en Land van Ravenstein, de rijksheerlijkheid Gemert en de heerlijkheid Boxmeer.

Aan de bijzondere status van de meeste postzegellandjes, ingesloten door Nederlands-Bataafs gebied, komt in 1800 een eind als Frankrijk en de republiek een verdrag sluiten waarbij ze worden verkocht voor 6 miljoen frank. Zo ontstaan de zogenaamde 'gecedeerde landen' die tussen 1800 en 1805 door een aparte commissaris worden bestuurd. Alleen Luyksgestel en Huijbergen blijven Frans.

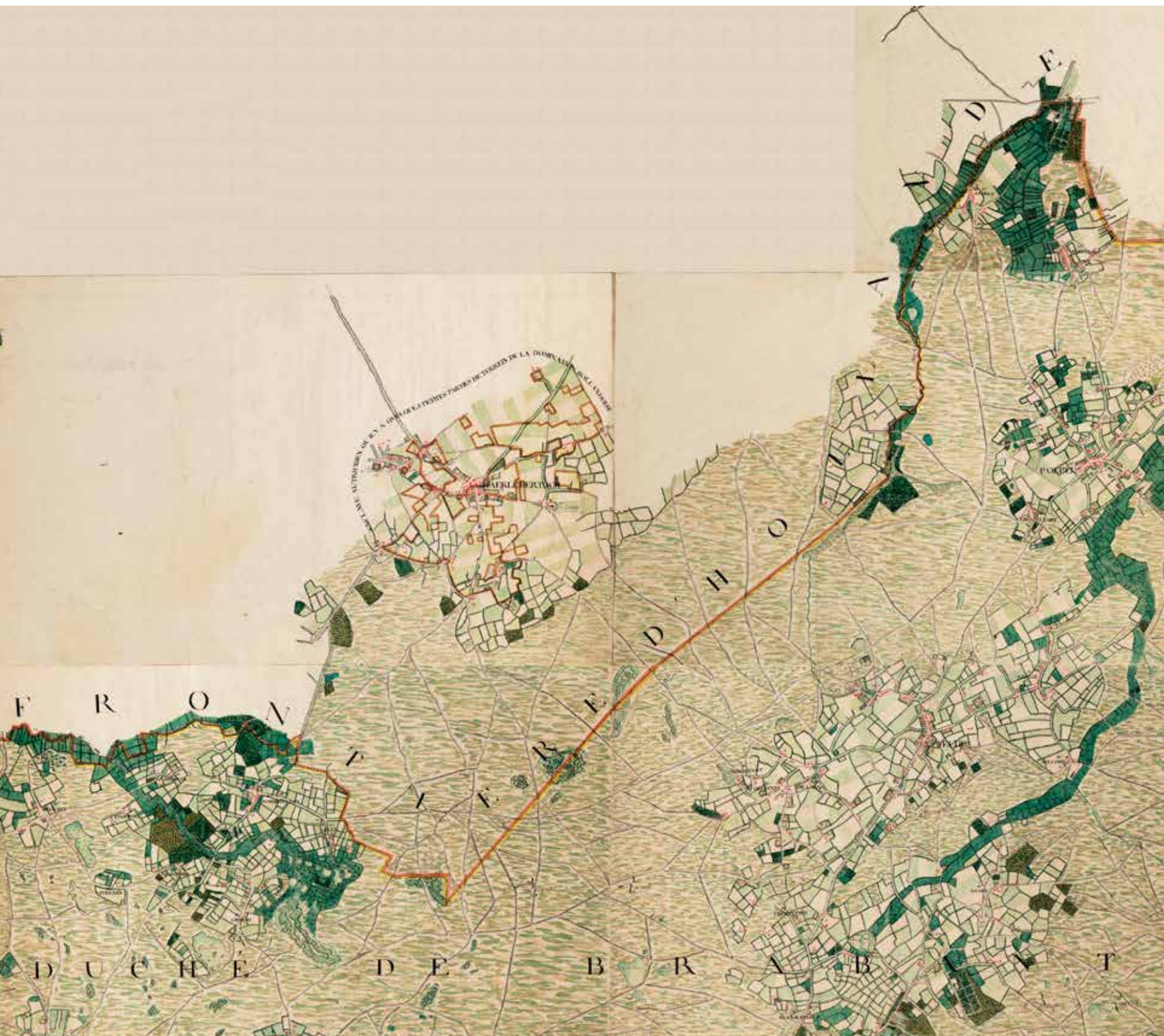
In 1801 wordt de grondwet van de Bataafse republiek alweer aan de kant geschoven. De nieuwe departementale indeling van 1798 verdwijnt en maakt plaats voor een meer historische verantwoorde indeling. Zo ontstaan de departementen Holland, Utrecht, Gelderland, Friesland, Stad en Landen (Groningen), Overijssel (inclusief Drenthe), Zeeland, Bataafs Brabant en Friesland. De Staatsregeling van 1801 zorgt er ook voor dat Ameland volwaardig onderdeel van de republiek wordt. Deze voormalige vrije heerlijkheid verloor zijn zelfstandigheid in 1795 en werd sindsdien door de representanten van Friesland als bezet gebied beschouwd. Aan die bezetting komt een eind als Ameland definitief aan het departement Friesland wordt toegevoegd.

Portret van Jacob van Haeften, door Philippus Velijn, 1826. De Utrechter Van Haeften moet wegens patriottische sympathieën naar Frankrijk vluchten en keert in 1795 terug, waarna hij verschillende bestuurlijke functies bekleedt. Hij is de eerste commissaris van de Gecedeerde Landen.

Kaart van het eiland Ameland, 18de eeuw. Als vrije heerlijkheid maakte Ameland geen deel uit van de Bourgondische gebieden, maar van de Westfaalse Kreits in het Duitse rijk. De representanten van Friesland maken aan die situatie een eind in 1795.

Bladen van de kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, door J.J.F. graaf de Ferraris, 1771–1779.

Te zien is hier het gebied rond Baarle-Nassau en Baarle Hertog, vanuit Zuid-Nederlands perspectief. Bij de witte vlakken linksboven en rechts bevindt zich gebied van de Republiek. Achter de woorden *Frontière de Hollande* (Hollandse grens) houdt de belangstelling van graaf Ferraris op. Rondom Baarle-Hertog staat in het Frans de tekst: 'Oostenrijkse enclave waar zich kleine stukjes gebied onder Hollands gezag bevinden'. Deze situatie duurt tot vandaag de dag voort, zij het dat de Oostenrijkse enclave inmiddels een Belgische enclave is.

Verdrag van Maastricht

Baarle-Nassau/Baarle-Hertog en de Elvenschans

Het Verdrag van Maastricht wordt op 8 augustus 1843 ondertekend door België en Nederland. Het stelt, na de officiële boedelscheiding van 1839, de grens tussen de twee landen officieel vast. Met name in Zeeuws-Vlaanderen en Limburg is dat precisiewerk. Om de grens rond Maastricht vast te stellen wordt het kanon weer van stal gehaald. Vanaf de muren van de stad moet de kogel nog in Nederlands gebied terecht komen, dus de grens loopt ongeveer 2,5 kilometer rond de stad. De gebiedsoverdracht bij Maastricht door de Belgen wordt gecompenseerd door overdracht van Fort Navagne (ook wel Elvenschans) door Nederland aan België. Ten zuiden van Eijsden is de vorm van de voormalige Elvenschans aan de Maas nog terug te vinden in het grensverloop.

Het Verdrag van Maastricht is vooral bekend geworden, omdat hierin ook de kwestie Baarle-Nassau/Baarle-Hertog wordt geregeld. Of eigenlijk: niet geregeld. Het lukt namelijk niet om een andere oplossing te vinden dan handhaving van de al eeuwen durende situatie. Op enkele vierkante kilometers bevindt zich een enorme warboel van Belgische en Nederlandse mingebiedjes.

De oorzaak ligt al in de 12de eeuw, wanneer verschillende machthebbers het gebied tot het hunne rekenen: de hertog van Brabant, de abdij Thorn en de heer van Breda. Dat resulteert in een Baarle onder de hertog, een Baarle onder Breda en onder Thorn. In de 15de eeuw verdwijnt de abdij van Thorn uit het zicht en wordt Baarle-Breda omgedoopt tot Baarle-Nassau. Nog steeds is er een Belgische gemeente Baarle-Hertog – volledig omsloten door Nederlands grondgebied – en een Nederlandse gemeente Baarle-Nassau. Beide gemeenten omvatten een groot aantal enclaves: het Belgische Baarle-Hertog heeft 22 enclaves in Nederland, het Nederlandse Baarle-Nassau 8 enclaves in Belgisch gebied. Het grensverloop is zo grillig dat het dwars door huizen loopt. In welk land de voordeur van een huis ligt, is bepalend voor de vraag waar belasting wordt betaald. Desgewenst wordt de voordeur verplaatst naar het land van voorkeur.

De kaart uit de 'eerste atlas van België' werd tussen 1770 en 1771 gemaakt door graaf Joseph-Jean de Ferraris in opdracht van het Weense hof. De Oostenrijkse en Luikse gebieden zijn gedetailleerd ingetekend, terwijl het Staatse en Rijksonmiddellijke gebied is leeggelaten. De verbindingswegen naar Baarle hertog vormen een uitzondering. Aan de in de Ferraris-atlas getekende situatie rondom Baarle-Nassau/Baarle-Hertog is in de 21ste eeuw nog niets veranderd

Ratificatie van het Verdrag van Maastricht, 1843.

Colofon

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

i.s.m. Nationaal Archief, Den Haag
info@nationaalarchief.nl
www.nationaalarchief.nl

Auteurs Martin Berendse, Paul Brood

Kaartwerk Richard Bos

Vormgeving Marjo Starink

Erkentelijkheid

De auteurs zijn bij de totstandkoming van dit boek dank verschuldigd aan

- de emeriti professoren Hugo De Schepper en Louis Berkvens voor de inspirerende gedachteswisseling
- Irene Gerrits voor haar enthousiaste medewerking
- Ron Guleij voor zijn cartografische adviezen
- Bibi Berendse voor haar commentaar en overzichten

Omslagillustratie

Kaart van de grensscheiding tussen Staats-Vlaanderen en de Spaans/Oostenrijkse Nederlanden, behorend bij het Barrièretractaat van 22 december 1718, Nationaal Archief, Collectie Hingman (4.VTH), inventarisnummer 15 (afmeting 363 x 84 cm).

De “barrièrekaart” is het tastbare bewijs dat de Nederlandse grenzen geen natuurlijk gegeven zijn, maar door mensenhanden tot stand zijn gekomen. Over het door de ‘Hollanders’ bezette deel van Vlaanderen zijn vanaf 1667 verschillende verdragen gesloten. De kaart van 1718 is een waar kunstwerk. Een ruim 3,5 meter lang, met olieverf beschilderd doek, waarop de grens tussen Nederland en het latere België met een rood zijden koord minutieus is aangegeven. Aan de achterzijde is te zien hoe het grenskoord zorgvuldig is vast geborduurd. De uiteinden van het koord zijn bevestigd met de rode lakzegels van de onderhandelaars. God schiep de aarde, de Nederlanders Nederland... en ze zetten, samen met hun burens, eigenhandig het grenskoord op de kaart.

Onderzoek naar de barrièrekaart van 1718 in het kaartendepot van het Nationaal Archief.

© 2019 WBOOKS / Nationaal Archief / Martin Berendse, Paul Brood

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.

© c/o Pictoright Amsterdam 2019.

ISBN 978 94 625 8317 7
NUR 680

Ook verschenen bij WBOOKS:

Le Marquis de ...
Adigans

ADIGANS

Bewaten der eede

MIDDEL BOURG

Deede

Dee

Breasse

Polke

